

מנחות דף כ"ה

משנה

נטמא הקומץ והקריבו, הציץ מרצה והמנחה כשירה, והשירים נאכלים. יצא והקריבו אין הציץ מרצה, שהציץ מרצה על הטמא ואינו מרצה על היוצא.

גמרא

תנו רבנן, נאמר: "ונשא אהרן את עון הקדשים"³⁰⁷ וכי איזה עון הוא נושא? אם תאמר עון פיגול, הרי כבר נאמר "לא יחשב". אם תאמר עון נותר, הרי כבר נאמר "לא ירצה"? הא אינו נושא אלא עון טומאה הואיל ויש בה צד קל, שהותרה להקריב קרבן ציבור בטומאה³⁰⁸.

אין הציץ מרצה על יוצא שמאל ובעל מוס

הקשה רבי זירא, ואולי בא לכפר על עון יוצא שהותר מכלל איסור הוצאה מהמשכן

להקריב בבמות נוב וגבעון? אמר לו אביי, נאמר: "לרצון להם לפני ה'", הציץ מרצה על עון שקרה "לפני ה'", ולא על עון יוצא שקרה מחוץ למקדש. הקשה רבי אילעא, ואולי בא לכפר על הקרבה שנעשתה בשמאל שלכתחילה צריך לעשות בימין. והותר מכלל עבודה בימין הוצאת הכף ביום הכיפורים שנעשתה בשמאל? אמר אביי, נאמר כאן: "עון" שמשמע שיש בדבר עון אלא בצבור מפני כבוד צבור, ולזה בא הציץ לכפר ביחיד. רב אשי אמר, אין לומר שהציץ מרצה על עון שמאל, שכן נאמר: "עון הקדשים" שמכפר על עוון התלוי בקדשים ולא על עון התלוי במקדישין – בכהנים. שאל רב סימא בנו של רב אידי לרב אשי, ויש אומרים שרב סימא בנו של רב אשי אמר לרב אשי, אולי הציץ מרצה 'עון בעל מוס', שכן הותר מכללו בעופות, שכן אמר מר 'תמות וזכרות

307 פ' הקונטרס בפ"ק דפסחים (דף טז:) גורס אם עון נותר הרי כבר נאמר לא יחשב ואם עון פיגול הרי כבר נאמר לא ירצה ופי' דהכי איתא בפ"ב דזבחים (דף כח:) דאיסורא רבה חוץ לזמנו שהוא בכרת מקרא רבה ופרשה רבה בפרשת צו ואיסורא זוטא דחוץ למקומו דליכא כרת מקרא זוטא ופרשה זוטא בפרשת קדושים והביא ראה דהכי איתא בת"כ. ור"ת גורס להיפך, בפיגול לא יחשב ובנותר לא ירצה משום דמסקינן בפ"ב דזבחים ותרוייהו מקרא אריכא נפקי דכתב ביה לא ירצה ולא יחשב ומה שזכר פיגול קודם לנותר אע"ג דבמקרא כתיב ברישא חוץ לזמנו משום דלשון פיגול כתב במקרא בהדיא

308 שנאמר בתמיד 'במועד' – אפילו בטומאה. רש"י. וא"ת ונותר היכן הותרו מכללן דאיצטריך ליה לא ירצה ולא יחשב ואומר ר"ת דפיגול הותר מכללו בבמה דלא שייך שם מחשבת חוץ למקומו ונותר כדי נסבה ואגב פיגול נקט נותר הואיל ואשכח ביה קרא אע"ג דלא צריך אי נמי הותר מכללו בראשו של מזבח

בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות?³⁰⁹ אמר לו, עליך אמר הכתוב: "כל אשר בו מוס לא תקריבו, כי לא לרצון יהיה לכם".

ריצוי ציץ על עון טומאה

תנו רבנן, דם שנטמא וזרקו, בשוגג הורצה,

במזיד לא הורצה. במה דברים אמורים?

ביחיד. אבל בציבור, בין בשוגג בין במזיד הורצה. ועובד כוכבים ששלח קרבנו³⁰⁹ ונטמא הדם, בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון³¹⁰ לא הורצה³¹¹. שואלת הגמרא ממה ששנינו, על מה הציץ מרצה? על הדם, ועל הבשר, ועל החלב שננטמא, בין בשוגג, בין במזיד, בין באונס, בין ברצון, בין ביחיד בין בציבור. הרי שהציץ מרצה גם על מזיד של יחיד? אמר רב יוסף, יש בזה מחלוקת תנאים. ששנינו בברייתא, אין תורמים מן הטמא על הטהור, ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה, במזיד אין תרומתו תרומה³¹². רבי יוסי אומר, בין בשוגג בין במזיד תרומתו תרומה.

ריצוי ציץ על אכילת בשר בטומאה

שואלת הגמרא, אמנם מצינו שרבי יוסי לא קונס במזיד בתרומה, האם ניתן ללמוד שלשיטתו הציץ מרצה על אכילה במזיד של בשר שננטמא. הרי שנינו בברייתא, רבי אליעזר אומר הציץ מרצה על אכילות, רבי יוסי אומר אין הציץ מרצה על אכילות? עונה הגמרא, שיש להפוך את השיטות ולשנות: רבי אליעזר אומר אין הציץ מרצה על אכילות, רבי יוסי אומר הציץ מרצה על אכילות.

הקשה רב ששת, האם ניתן להפוך בברייתא,

אכילת בשר בטומאת הגוף לפני

הרי מצינו בברייתא אחרת שאין להפוך.

זריקת דמים

ותחילה מביאה הגמרא את הברייתא, ששנינו, יכול בשר שננטמא ואכלו בטומאת הגוף לפני זריקת דמים יהיו חייבים כרת³¹³? תלמוד לומר: "כל טהור יאכל בשר: והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר

309 שמרבים מ'איש איש' לרבות את העובדי כוכבים שנודרין נדרים ונדבות כשיראל. רש"י.

310 עמוד ב'.

311 שנאמר: 'והיה על מצחו תמיד לרצון להם' ולא לעובדי כוכבים. רש"י.

312 בשוגג הועיל שכך למדים מהכתוב: "ולא תשא עליו חטא" אם אינו קדוש נשיאות חטא למה? מכאן לתורם מן הרעה על היפה שתורמתו תרומה. ובמזיד לא הועיל שחכמים קנסוהו. ונח' אמוראים ביבמות, אם אין תרומתו תרומה לתקן את השירים, אבל תרומה הוי. רש"י. אע"ג דתורם מן הרעה על היפה תרומתו תרומה כדאמרין בהאשה רבה (יבמות דף פט:) וכדתנן במס' תרומות (פרק שני מ"ו) התם חזי קצת הכא לא חזי כלל. תוס'.

313 כ' רש"י: בתורת כהנים מצאתי לשון נקיה: 'יכול יהיו חייבין משום טומאת הגוף לפני זריקה' ומדובר בבשר טהור.

לה' וטומאתו עליו ונכרתה", חיוב כרת משום טומאה הוא דווקא בדבר שכבר הותר לטהורים על ידי זריקה, אבל אם עדיין לא הותר לטהורים בזריקה אין חייבים עליו משום טומאה.

חוב כרת באכילה בטומאת הגוף בשר שלן יוצא ופיגול שואלת הברייתא, ואולי כוונת הכתוב ללמד שדווקא דבר שנאכל לטהורים חייבים עליו משום טומאה, ונמעט מכרת את האוכל בטומאת הגוף בשר שלן ובשר שיצא לאחר זריקה כיון שאינם נאכלים לטהורים? לכך נאמר: "אשר לה" לרבות עליהם חיוב. יכול שאני מרבה אף בשר שנתפגל ואכלו בטומאת הגוף שיתחייב כבשר שלן? תלמוד לומר: "מזבח השלמים" למעט. ומאחר שמצינו שהכתוב בא לרבות ולמעט, מה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו? עונה הברייתא, מרבה אני את הלן והיוצא שדמם נזרק והוכשרו לפי שעה, ומוציא אני את פיגול לפי שלא הוכשר בזריקת הדם אף לשעה. ואם תאמר הרי בשר שנטמא לפני זריקת דמים דומה לפיגול שלא הייתה לו שעת הכושר, מדוע חייבים אם אכלוהו בטומאת הגוף? עונה הברייתא, מפני שהציץ מרצה להכשיר את הזריקה, ונחשב כ'ניתר לטהורים' אף על פי שלא נאכל.

ומדייקת הגמרא, משמע שחייבים רק על בשר שנטמא לפני זריקה, אבל לא על בשר שיצא לפני זריקה, שאין הזריקה מועילה ליוצא ולא הייתה לו שעת הכושר. והתנא שסובר זריקת לא מועילה על בשר שיצא הוא רבי אליעזר, ששנינו במשנה במעילה, בשר קדשי קדשים שיצא לפני זריקת דמים, רבי אליעזר אומר, מועלים בו אף אם זרקו את הדם לאחר שיצא. ובברייתא שהבאנו כתוב, שהציץ מרצה על זריקת הדם אכילת בשר שנטמא. הרי שאי אפשר להפוך את הברייתא, שהרי רבי אליעזר הוא התנא שסובר שהציץ מרצה על האוכלים ולא רבי יוסי. ושוב יש סתירה בין הברייתות האם הציץ מרצה ביחיד על דם טמא שזרקו במזיד?

אלא אמר רב חסדא, הברייתא ששנינו שהציץ מרצה ביחיד במזיד, הוא רבי אליעזר. והברייתא ששנינו שלא הורצה היא כחכמים. שואלת הגמרא, אולי לרבי אליעזר רק לגבי אכילות סובר שהציץ מרצה במזיד,

ומנין שאם זרק דם טמא במזיד לא קונס? עונה הגמרא, שמצינו שסובר בזה כרבי יוסי, ששנינו בברייתא, רבי אליעזר אומר, התורם מתרומה שנטמאה על טהורה בין בשוגג בין במזיד תרומתו תרומה. שואלת הגמרא, ומנין שגם לגבי קודשים שהם חמורים מתרומה גם לא קונס?

זריקת דם טמא במזיד

אלא מביאה הגמרא שני תירוצים על הסתירה לגבי טומאה במזיד ביחיד. רבינא אמר,

בטומאת דם, בין שנטמא בשוגג בין שנטמא במזיד הורצה. בזריקת הדם, אם זרקו בשוגג הורצה, במזיד לא הורצה. ורב שילא אמר, בזריקת הדם, בין בשוגג בין במזיד הורצה. בטומאת דם, אם נטמא בשוגג הורצה, נטמא במזיד לא הורצה. ולשיטתו מה ששנינו 'שנטמא בין בשוגג בין במזיד הורצה', נטמא בשוגג, וזרקו בין בשוגג בין במזיד הורצה. שואלת הגמרא והרי שנינו בברייתא, דם שנטמא וזרקו, בשוגג הורצה במזיד לא הורצה? עונה הגמרא, כוונת הברייתא לומר שאם הדם נטמא בשוגג הורצה בין אם זרקו בשוגג ובין אם זרקו במזיד. ואם הדם נטמא במזיד לא הורצה.